

Д. В. Степовик

Греко-католицизм

ГРЕКО-КАТОЛИЦИЗМ – сповідання християнської віри за східним (грецьким, візантійським, православним) обрядом під юрисдикцією католицької (римської, латинської) Церкви. Ін. назва – уніяцтво (з огляду на поєднання ознак двох течій християн. релігії). Греко-католицькою, або православно-католицькою, була вся Христова Церква на Зх. і Сх. упродовж 1-го тис. н. е. При наявності кількох обрядів Церква мала всесвіт. і всезаг. характер. Єдина Церква 1-го тис. була багатоетнічною: свої богослужб. форми мали помісні Церкви (Александрійська, Антіохійська, Єрусалимська, Римська, Константинопольська), церкви окремих регіонів, країн, етніч. груп (вірмен., ефіоп. обряди тощо). Проте всі догмати й більшість канонів у церквах різних обряд. систем були спільними. Осн. завдання Церкви Христа – спасіння людства від гріха й вічної загибелі, захист від сатани. У 1-му тис. проблемою Церкви була боротьба з викривленими вченнями – т. зв. єресями; у 2-му тис. – боротьба з розколами. 1054 відлучено від Церкви константиноп. патріарха Михайла Керуларія. В обох частинах Церкви виникли рухи за відновлення єдності. На Зх. та Сх. рухи набули різних форм. На Зх. шляхом хрестових походів 11–13 ст. прагнули досягти єдності силою. На Сх. виник мирний, але ширший рух мирян, кліру та ієрархії за відновлення єдності шляхом собор. рішень. У 11–13 ст. провідниками руху за відновлення єдності були миряни та клір. Київ. митрополити грец. походження протистояли об'єднанню; українці (митрополит Іларіон і Климентій Смолятич) виступали за об'єднання. Ситуація змінилася у 14–15 ст., коли до об'єднав. руху долучилися єпископи, священники і вірні. Укр. Церква делегувала своїх представників на всі важл. собори, на яких розглядалися питання відновлення єдності. Активну участь взяла укр. церк. делегація на чолі з київ. митрополитом Ісидором на Феррар.-Флорент. уній. соборі в Італії 1438–39. Невдачу зумовлено обскурантизмом константиноп. черні, яка ігнорувала підписані у Флоренції документи. Україна потерпала від розділення Церков, тому об'єднав. рух тут не припинявся. У 90-х рр. 16 ст. майже всі єпископи Київ. митрополії на чолі з митрополитом Михайлом Рогозою вирішили, що єдність слід відновлювати поступово, окремими поміс. церквами чи митрополіями. Укр. єпископи Кирило Терлецький та Іпатій Потій відбули до Ватикану, де папа Климент VIII наприкінці 1595 прийняв Київ. митрополію під юрисдикцію РКЦ, але зі збереженням в Україні та Білорусії всіх православ., сх., візант.-укр. та візант.-білорус. обрядів і канонів, які були визначені у відомих тридцяти трьох артикулах (статтях) – основі

Ватикан.-укр.-білорус. церк.-уній. договору. Цей договір набув канон.-правової сили і чинності після його затвердження на Синоді укр. і білорус. єпископів у м. Берест, у церкві св. Миколи 1596. Папа Климент VIII окремими листами до духов. та світ. влади Польс.-Литов. королівства застеріг, щоб ніхто в Польщі та Литві не посмів порушувати 33-х артикулів договору. Осн. причини поновлення Київ. митрополією канон. єдності з Апостол. престолом апостола Петра в Римі: прагнення укр. християн. суспільства бути в єдиній Церкві Христа; пошук укр. християн. людом авторитет. духов. центру, який гарантуватиме непорушність Київ. митрополії і повновартісне функціонування укр.-візант. православ. обряду; опір загрозі з боку польс.-лат. єпископату латинізувати й спольщити Укр. та Білорус. Церкви; опір загрозі самопроголошеного Моск. патріархату підкорити і поглинути Київ. митрополію; розчарування дотеперіш. духов. центром Київ. митрополії – Константиноп. патріархатом. Унія 1596 спричинила розділення Укр. Церкви (1620 створ. паралел. православному єпархії, з'явилася друга Київ. митрополія), викликавши літ.-публіцист. церк. полеміку та реліг.-політ. боротьбу. Все ж відновлення канон. зв'язків України з Римом загалом було корисним християн. вірі в Україні. Укр. Г.-к. показав свою життєздатність, існуючи понад 400 років, не піддавши традиц. укр.-візант. обряду ні латинізації, ні обмосковленню. Незважаючи на репресії, УГКЦ мала безперервну ієрархію. Її очолювали 30 митрополитів, з них – 5 кардиналів (Михайло Левицький, Сильвестр Сембратович, *Йосиф Сліпий*, *Мирослав-Іван Любачівський*, [Любомир Гузар](#)). УГЦК – найбільша греко-католическа церква у світі, нараховує бл. 7 млн віруючих, з них понад 5 млн – в Україні, 2 млн – у діаспорі. Вона має розвинену мережу духов. шкіл, видавництва, пресу, радіостанцію [«Воскресіння»](#), укр. секцію радіо [«Ватикан»](#), три митрополії за межами України – у США, Канаді, Польщі. Менші греко-католическі церкви і громади є в Болгарії, Білорусі, Македонії, Лівані, Ізраїлі, Сирії та ін. Г.-к. є прикладом відновлення християн. церк. єдності, це й не заперечується низкою православ. Церков.

Рекомендована література

1. Нагаєвський І. Рим і Візантія. Торонто, 1956;
2. Назарко І. Київські і галицькі митрополити: Біограф. нариси. Рим, 1962;
3. Атанасій Великий. З літопису християнської України. Т. 1–9. Рим, 1972–77;
4. Стахів М. Христова Церква в Україні. 988–1596 рр. Стемфорд, 1985;
5. Степовик Д. Господь – сила народу свого: Портрети митрополитів Київських і Галицьких. Л., 1996.

Бібліографічний опис:

Греко-католицизм / Д. В. Степовик// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26967>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).